

O'ZBEKISTONDA MAHALLA INSTITUTINING JAMIYATDAGI ROLI

Ravshan XIDOYATOV,

Jizzax politexnika instituti "Iqtisodiyot va menejment" kafedrasi dotsenti.

[*rxidoyatov@mail.ru*](mailto:rxidoyatov@mail.ru)

Ubaydulla XOLMURZAEV,

JizPI Servis fakul'teti, Professional ta'lim yo'nalishi 552-23 gurux talabasi.

Annotatsiya: Mahalla azaldan hayotimizda muhim ahamiyatga ega bo'lib, tinchlik- osoyishtalik, ahillik va hamjihatlik, ma'rifat hamda tarbiya maskani bo'lib kelgan. Shunisi e'tiborga molikki, bugungi kunda ham mahalla odamlar o'rtasida mehr-oqibatbar davomligini ta'minlash, milliy qadriyatlarimizni mustahkamlash, odamlarga har tomonlama ko'mak berish bilan samarali faoliyat olib borayotgan tuzilmaga aylandi. Ushbu maqolada bugungi kunda mahalla institutining jamiyatdagi roli, yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashda mahallaning roli haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar. Mahalla, oila, ma'naviy olam, kamolot, ijodiy qobiliyat, milliy g'urur, milliy madaniyat vatanparvarlik, ta'lim, shaxs erkinligi.

Аннотация: В этой статье излагается роль махалли в подготовке семьи современной молодёжи, основные черты гармонично-развитой личности, как гуманизм, патриотизм, любовь и уважение к членам семьи, являются основными звеньями в процессе воспитания молодого поколения, то что нам нужно восстановить наши обычаи, то есть наши прекрасные и неповторимые обычаи, чтобы они вернулись к нашему браку в виде покровительства согласно потребностям времени, но сохранили свой первоначальный смысл, то есть были осуществлялись добровольно, молодые люди не должны терять чувства чести, достоинства, надежды и гордости.

Ключевые слова: махалля, национальная гордость, национальная культура, семейное воспитание, свобода личности, празднование, церемония, преданность, уважение, образование, воспитание. творческое мастерство.

Mahalla azaldan hayotimizda muhim ahamiyatga ega bo'lib, tinchlik- osoyishtalik, ahillik va hamjihatlik, ma'rifat hamda tarbiya maskani bo'lib kelgan. Shunisi e'tiborga molikki, bugungi kunda ham mahalla odamlar o'rtasida mehr-oqibatbardavomligini ta'minlash, milliy qadriyatlarimizni mustahkamlash, odamlarga har tomonlama ko'mak berish bilan samarali faoliyat olib borayotgan tuzilmaga aylandi.

Biz mahalla deganda, dunyoda kamdan-kam uchraydigan, insonni jamiyat bilan uyg'un bo'lib yashashga o'rgatib, bag'rikenglik ruhida tarbiyalaydigan, xalq bilan davlat o'rtasidagi ishonchli ko'prik vazifasini bajaradigan noyob tuzilmani tushunamiz. Ayni paytda, yurtimizda yashayotgan har bir inson, millati, tili va dinidan qat'i nazar, o'z hayotini, quvonchu tashvishlarini mahalladan ayri holda tasavvur eta olmaydi.

O'zbekistonda fuqarolar o'zini -o'zi boshqaruvini amalga oshirishda mahalla o'rnak bo'ladi. Mahalla o'zbeklarning tarixan shakllangan jamiyat taraqqiyotini yuksaltirish uchun yagona maqsad bilan yashab, faoliyat ko'rsatish makoniga aylangan. U o'zbek xalqining turmush tarzi, ruhiyati, ijtimoiy hayotining o'ziga xos xususiyatlarini aks ettiruvchi, milliy an'analarini, urf-odatlarini, axloqiy-ma'naviy qadriyatlarini avlodan-avlodga etkazuvchi muqaddas maskan bo'lib kelgan. Mahalla insonlarning millati, yoshi, jinsi, dini, irqi, tili, e'tiqodi, ijtimoiy kelib chiqishi, shaxsiy va ijtimoiy mavqeidan qat'i nazar ularni ezgulik yo'lida jipslashtiruvchi va birlashtiruvchi katta va muqaddas oila hisoblanadi. "[1].

Mahalla sharqona an'analar, urf-odatlar va marosimlarni jamoada amalga oshirib, avlodan-avlodga etkazib kelmoqda. Mahalla faollari an'anaviy, oilaviy to'ylar, bayramlar, motam marosimlarini o'tkazish bilan bog'liq tashkiliy ishlarni amalga oshirishda bosh-qosh bo'lishadi. Ularni dabdabasiz, isrofgarchiliksiz, ortiqcha xarajatlarsiz, ixcham qilib o'tkazish, mahalla oqsoqoli va maxsus mutasaddi komissiyalarga bog'liq. Mahallada o'tayotgan har bir tantana yoki marosim uchun mahalla ahlining kattayu kichigi birday mas'uldir. Bunday tadbirlarda kattayu kichikka, boyu kambag'alga, mansabdor-u oddiy fuqaroga bir xil hurmat va ehtirom ko'rsatiladi. Chunki mahallaning barcha a'zosi yagona, teng huquqli va mustahkam bitta oila hisoblanadi. Shu bilan birga mahalla tashabbuslar markazi ham desak xato qilmagan bo'lamiz. "[2].

Sharqona oila hamisha mahallaning uzviy bir bo'lagi, uning ajralmas bir tarkibiy qismi deb anglangan. Mahalladan ajralib qolgan oila doimo tanqid ostiga olinib, uni mahalla ish-yumushlariga, marosimlariga qayta faol ishtirok etishga da'vat etilgan. Mahalla jamoasi va oqsoqollari guruhiga quloq tutmagan, bebosh va nopok oilalar ko'pchilik talabi bilan hatto boshqa yoqqa badarg'a qilinib, mahalladan chetlashtirilgani ham tarixdan ma'lum.

Bugungi mahalla bundan 7-8 yil avvalgisidan tubdan farq qiladi. Prezidenimiz tashabbusi bilan mahallaning jamiyatdagi nufuzi va rolini oshirish, mahallani joylardagi muammolarni hal etadigan chinakam tizimga aylantirish, xususan, mahallabay ishlash tizimini kuchaytirish, mahalla fuqarolar yig'inlari mas'ullarining ish samaradorligi hamda mas'uliyatini oshirishga qaratilgan keng ko'lamli ishlar olib borilmoqda.

Prezidentimizning 2023 yil 11-sentyabrdagi Farmoni bilan tasdiqlangan “O‘zbekiston-2030 strategiyasi”da muhim ustivor yo‘nalishlar qatorida xalq xizmatidagi davlat tashkil etish va jamoatchilik boshqaruvini takomillashtirish bo‘yicha keng ko‘lamli sa‘y - harakatlar belgilangani e‘tiborga molik. Uning maqsadi aholi farovonligini ta‘minlash va hududlarda kundalik masalalarni hal etishda mahallani jamoatchilik hamda davlat organlari o‘rtasidagi “tayanch ko‘prik”ka aylantirilishi ko‘rsatib o‘tildi.”[3].

Prezidentimizning 2023 yil 21 dekabrda “Mahalla institutining jamiyatdagi rolini tubdan oshirish va uning aholi muammolarini hal etishda birinchi bo‘g‘in sifatida ishlashini ta‘minlashga qaratilgan chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi farmoniga ko‘ra, mahalla obodligini ta‘minlash, “Obod mahalla”, “Obod ko‘cha”, “Obod xonadon” mezonlarini joriy etishda aholining faol ishtiroki va mas‘uliyatini oshirish choralarini ko‘rish, mahallalardagi muammolarning o‘z vaqtida va samarali echilishida davlat organlari va tashkilotlarining mahallalardagi vakillarining sa‘y-harakatlarini birlashtirish, muvofiqlashtirish va yo‘naltirish, mahallaning moliyaviy imkoniyatlarini oshirish, kambag‘al oilalarga ajratilayotgan byudjet mablag‘lari va boshqa mablag‘larning maqsadli va manzilli yo‘naltirilishini ta‘minlash, mahallalarning moddiy-texnika ta‘minotini yaxshilash, ularga ajratiladigan mablag‘larni markazlashgan tarzda taqsimlash, sohaga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish, mahalla mas‘ullarining malakasini oshirish, ularda zamonaviy boshqaruv ko‘nikmalari shakllanishiga ko‘maklashish vazifalari belgilab berilganligi ta‘kidlandi.[4].

Davlatimiz rahbarining topshirig‘i bilan mahallalarda “ettilik” faoliyati yo‘lga qo‘yilgan bo‘lib, ularga quyidagi asosiy vazifalar yuklangan:

- mahalla raisi – ehtiyojmand oilalarga uy-joyini yaxshilashga ko‘maklashish;
- hokim yordamchisi – ishsizlarga ish topishga ko‘maklashish;
- yoshlar etakchisi – yoshlarni sport, musiqa va to‘garaklarga jalb etish;
- xotin-qizlar faoli – ayollarni tadbirkorlik, kasanachilik, hunarmandchi -likka jalb qilish;
- profilaktika inspektori mahallada huquqbuzarliklarning oldini olish, jamoat tartibini saqlash va xavfsiz muhitni ta‘minlash, fuqarolarning qulay atrof-muhitga bo‘lgan huquqlarini amalga oshirishda ko‘maklashish;
- soliq xodimi – mahalladagi imkoniyatlarni ishga solib, soliq bazasini kengaytirish, tadbirkorlik faoliyatini qonuniylashtirishga hamda o‘zini o‘zi band qilganlarga kichik biznes toifasiga o‘tishga ko‘maklashish;
- ijtimoiy xodim – yolg‘iz keksa, nogiron va boshqa muhtojlarga ijtimoiy xizmat ko‘rsatish kabi aniq vazifalar bilan shug‘ullanish.”[5].

Joriy etilgan “Mahalla ettiligi” tizimi ana shu yo‘nalishdagi ishlarni yanada yuqori bosqichga ko‘tarishga xizmat qilmoqda. Muhtaram Prezidentimiz ta’kidlaganlaridek: “Zamon shiddat bilan o‘zgaryapti. Mahallani joylarda muammolarni chinakam hal qiladigan institutga aylantirishimiz zarur. Yana tajriba orttiramiz, yana o‘zgartiramiz. Hayot bizni shunga majbur qilyapti. Hozirgi tahlikalarga echim topamiz desak, bizning yagona yo‘limiz – mahalla, mahalla, mahalla va yana bir marta mahalla. Mahalla tizimi obro‘yini qancha ko‘tarsak, odamlar ishonadi, odamlar bizdan rozi bo‘ladi”[6].

Xalqimizda: “Bir bolaga etti mahalla ota-ona”, degan gap bejiz aytilmagan. Farzandlarimizning ma’naviy barkamol insonlar bo‘lib voyaga etishi, yosh oilalarning mustahkam oyoqqa turib olishida ushbu tuzilmaning rolini yanada oshirish, “Har bir nuroniy – besh nafar yoshga murabbiy” tamoyili asosida boshlangan ezgu ishlarimizni izchil davom ettirish bugungi kun talabidir.”[7].

Ayni vaqtda aholining ehtiyojmand qatlami bilan manzilli ish olib borish, “Temir daftar”, “Ayollar daftari” va “Yoshlar daftari”ga kiritilgan yurtdoshlarimiz muammolarini “xonadonbay” hal etishda, hech shubhasiz, mahalla organlari muhim o‘rin tutadi. “Kuchli davlatdan – kuchli fuqarolik jamiyati sari” degan muhim tamoyilni amalga oshirishda avvalo mahalla tizimiga, mahalla faollari va fidoyilarining ulkan salohiyatiga tayanilmoqda. Mahalla bir tomondan har tomonlama rivojlangan shaxsni, ya’ni axloqiy va mehnat tarbiyasi asosida tarbiyalashni, ikkinchi tomondan yosh insonni oilaviy hayot uchun zarur bo‘lgan bilim va malaka bilan qurollantirishni nazarda tutadi. Yoshlar turmush jarayonida katta avloddan o‘zga jinsdagi insonga munosabat haqida, nikoh haqida, oila haqida taqlidan ancha bilimlarni o‘rganib oladi, ahloq mezonlarini o‘zlashtiradi. Ularda o‘rtoqlik, do‘stlik, or-nomus, qadr-qimmat tuyg‘usi erta rivojlana boshlaydi. Bu esa ularning oliy insoniy tuyg‘u-muhabbat haqida, nikoh-oila munosabatlari haqida tasavvurlarining to‘g‘ri shakllanishiga yordam beradi.”[8].

Xulosa qilib aytadigan bo‘lsak, mahallada kelajak avlodimiz tarbiya topadi. Bu erda o‘sayotgan har bir yigit-qizning axloq-odobi uchun butun mahalla ahli mas’uldir. Shuning uchun ham “Bir bolaga etti qo‘shni ota-ona”, “Bir bola tarbiyasi uchun etti mahalla ota-ona” kabi naqlar bejiz paydo bo‘lmagan. Yoshlarning har bir hatti-harakati barchaning diqqat-markazida bo‘ladi. Mahalladoshlarning har bir yosh taqdiriga javobgarligi, ularni nazorat qilishi-barkamol insonni tarbiyalab etishtirishning negizidir. Xulq-odobi yaxshi har tomonlama namunali farzand mahallaning obro‘sidir, noqobil, axloqan nomaqbul farzand esa mahalla uchun qora dog‘dir. Mahalladan yurtga taniqli insonlar etishib chiqsa, butun mahalla ahli, ularning avlod-ajdodlari g‘ururlanadilar.”[9].

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YHATI

1. Qarang. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Toshkent.: “O‘zbekiston” nashriyoti, 2023.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 21.12.2023yil, PF – 209- son.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti SHavkat Mirziyoev tomonidan 2023 yil 26 sentyabrda bo‘lib o‘tgan yig‘ilishdagi nutqi. <https://www.gazeta.uz>.
4. Mirziyoev Sh.M. “Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”. T.: “O‘zbekiston”, 2016. 10 b.
5. Хидоят, Р., & Тўхтаев, З. (2022). НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ЛИБЕРАЛИЗАЦИИ НОВОЙ УЗБЕКСКОЙ ЭКОНОМИКИ. *INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION*, 35.
6. ХИДОЯТОВ, Р. (2023). МИЛЛИЙ ИҚТИСОДИЁТНИНГ РАҚОБАТБАРДОШЛИГИНИ ОШИРИШ ЖАМИЯТ ТАРАҚҚИЁТИДА МУҲИМ ОМИЛ.
7. Яхуяевна, R. B. (2023). We Will Not Allow Ignorance to Replace Enlightenment. *Vital Annex: International Journal of Novel Research in Advanced Sciences*, 2(3), 23-26.
8. Яхуяевна, R. B. (2023). The Role of the Neighborhood in Preparing Young People for Family Life. *AMERICAN JOURNAL OF SCIENCE AND LEARNING FOR DEVELOPMENT*, 2(3), 37-40.
9. Fayzullaeva, K. A. (2019). TARIXIY QADRIYATLARGA TO‘G‘RI MUNOSABATNI SHAKLLANTIRISH. *MODERN SCIENTIFIC CHALLENGES AND TRENDS*, 111.